

ELS RESIDUS A BARCELONA

Més del 60% del total dels residus sòlids urbans recollits a Barcelona no estan separats convenientment per ser aprofitats com recursos. Sense aquesta recollida selectiva en origen, els residus sòlids urbans no es poden aprofitar.

Què se'n fa dels residus sòlids de Barcelona? On van a parar? Qui pateix la contaminació gravíssima que comporten? Moltes veïnes i molts veïns no s'ho pregunten. Tan sols volen els carrers nets i rebutgen les molèsties, com si mantenir els carrers endreçats fos garantia d'aprofitament de residus i gratuït, com si la responsabilitat fos únicament de l'Ajuntament. Durant dècades se'ns ha dit que els residus de les nostres llars eren «residus municipals», pel fet que els encarregats de la recollida dels residus dels habitatges és una activitat de l'Ajuntament.

L'impacte dels residus sòlids urbans, els residus líquids del clavegueram i els residus atmosfèrics no són únicament visuals. La quantitat de residus generats per fer arribar a la llar el subministrament d'aigua, gas i electricitat, el subministrament d'aliments, objectes i materials com mobles. La roba, equipament de complements i d'electrodomèstics... tenen una motxilla de residus que desconsiderem o fins i tot no considerem.

Tampoc no mesurem l'impacte climàtic i ecològic de les llars i encara menys l'impacte que no és a la vista: l'associat al tractament dels residus, el seu destí final com combustible de plantes industrials com les cimenteres, el combustible de les incineradores, l'exportació de residus fora de la nostra ciutat, escapades per Catalunya, fins i tot plantes o abocadors d'altres països i regions, d'altres continents fins i tot. L'impacte fins i tot dels abocadors, de totes les plantes que volen reaprofitar com materials el que fins ara es cremava o s'abocava.

L'impacte climàtic dels residus representen quasi dos-cents kg per llar. Un 10% del total de les emissions totals de la ciutat es poden atribuir als residus sòlids, siguin tractats a prop o fora de la nostra vista.

El Pla Clima 2018-2030 de l'Ajuntament de Barcelona pretén arribar al 65% de recollida selectiva l'any 2030. Barcelona, però, l'any 2020 no arribava al 39%, quan l'objectiu del Programa de Prevenció i Gestió de Residus i Recursos de Catalunya (2013-2020) era aconseguir que el 2000, un mínim del 55% dels residus municipals estiguessin disponibles per a la seva recuperació o reciclatge.

La Federació d'Associacions Veïnals de Barcelona (FAVB) es compromet a treballar per aconseguir aquesta fita o superiors, però per evitar la repetició del fiasco caldria comprometre al conjunt dels sectors socials de la ciutat mitjançant un Consell municipal de Reducció de Residus i seguir anualment la tendència de reducció de residus i de disposició per reutilitzar-los.

Ara hi ha a Barcelona 27.000 contenidors, dels quals 11.200 són per la resta, la fracció grisa, quan en realitat el 90% del que hi ha hauria d'estar als 3.000 contenidors de vidre de la fracció

verda, més de 3.000 de paper, la fracció blava i del 5.707 de residus orgànics, la fracció marró. Més de 3.000 contenidors són per envasos de plàstic, llauna i brics, la fracció groga. La fracció tèxtil i roba es recull, en bona part al punts verds i encara no és freqüent veure els contenidors de la fracció taronja. Els residus higiènic i sanitaris, la fracció rosa o negra, no tenen contenidors específics excepte a Sant Andreu. El sistema de contenidors permet saltar-se l'horari de treure'ls de casa, de 20 a 22 hores. Per dur a terme la recollida comercial i dels mercats hi ha més de 14.000 contenidors més. És a dir una suma total de més de 41.000 contenidors a la via pública.

El que sí està clar és que el sistema i el model actual ha tocat sostre i ningú no s'atreveix a explicar aquestes veritats incòmodes. Es veia a venir i els responsables ho sabien, però esperaven o un miracle o la seva jubilació. El llegat que Barcelona ha rebut no el mereixen les barcelonines. Però tampoc no hem estat espectadores. L'emergència climàtica, ecològica i territorial és el resultat d'una societat de consum i de consumidores.

Com i qui ho paga? La recollida dels residus costa, per habitant de Barcelona, 60 euros anuals i el manteniment dels carrers nets 100 euros per barceloní empadronat i any. Aquests diners surten del pressupost municipal i són més de 264 milions d'euros anuals totals, 100 milions per la recollida.

TRR El pagament de la Taxa de recollida de residus generats als domicilis, TRR, inclosa a la factura del aigua des de l'1 de juliol de 2020, està destinada a recaptar els cent milions d'euros que costa la recollida de residus sòlids urbans particulars, en funció del consum d'aigua i altres consideracions de catalogació de l'habitatge. Aquest any, els domicilis que paguen 13,86 euros per factura, l'any vinent pagaran el doble, 27,65 euros.

TMTR. La Taxa Metropolitana de Tractament de Residus, TMTR, també es paga al rebut de l'aigua, tant dels habitatges com dels comerços. Les dues taxes són: la TRR per la recollida dels domicilis particulars i la TMTR pel tractament dels residus domèstics i comercials.

També paguem a la factura de l'aigua el Cànon de l'aigua per la potabilització de l'aigua i la depuració de les aigües urbanes residuals a l'Agència Catalana de l'Aigua. A Barcelona hem de sumar la taxa de clavegueram. Tots aquests quatre impostos ambientals tenen un import relacionat amb el consum final, proporcional amb les seves particularitats. El cinquè impost el recapta l'estat a través del consum d'aigua. Es tracta de l'Impost Sobre el Valor Afegit (l'IVA) del 10% del consum d'aigua.

Els subministraments del gas canalitzat (de *natural* no en té res) o l'electricitat té un tractament similar. En canvi, amb els residus sòlids domiciliaris paga el mateix *qui més en fa o qui menys en fa* i no hi ha un sistema proporcional de pagament segons la quantitat de residus generats. Un sistema és la bonificació per bones pràctiques individuals, familiars o col·lectives. El que hi ha ara per l'ús dels punts verds és irrisori, no arriba al 14% de la TMTR. Hem d'aclarir que una cosa són les *bonificacions* i altres les *exempcions* de la TRR com l'ajuda del Programa Metropolità de mesures contra la pobresa energètica.

Acabar amb els impropis? Els residus domèstics sòlids, formen part dels residus urbans sòlids. El conjunt d'aquests residus es poden separar en residus orgànics i residus inorgànics. Els orgànics són els residus de la cuina, de les cuines de casa i dels establiments de restauració i d'origen comercials. Una part d'aquests residus són aliments malbaratats, en augment.

Aquests residus, la Fracció Orgànica, es recullen formalment per separat des de fa una dècada a Barcelona. La qualitat de la recollida és lamentable. Qualsevol que destapa un contenidor

de la fracció orgànica pot trobar de tot. Tot el que és fora de lloc s'anomena impropis. A la fracció orgànica el impropis representen el 16% de mitjana, però hi ha una gran diferència entre els barris que superen el 25% als que no arriben al 5% com Sarrià Antic i Sant Andreu Antic. Els impropis d'envasos lleugers, fracció groga, superen el 21%, malgrat que caldria precisar què es considera realment impropis amb o sense els materials aprofitable que ara s'hi poden incloure als contenidors grogs. L'estadística municipal ha considerat el nombre d'impropis de la fracció orgànica per barris i caldria fer el mateix amb totes les altres fraccions.

La fracció inorgànica està formada pel paper que s'aprofita o desaprofita, si no es separa convenientment en origen, del vidre alimentari que s'aprofita o es desaprofita si no va a parar al seu contenidor corresponent. Segons algunes autòpsies i radiografies realitzades a contenidors de brossa gris s'ha trobat que al voltant del 90% del que hi ha al cubell d'escombraries són residus que es podrien aprofitar si se separa en origen correctament, especialment els residus orgànics, els residus d'aliments i de cuina, paper, vidre, envasos de llauna, brics i plàstics... piles, residus elèctrics i electrònics (que haurien d'anar a la botiga on els hem comprat o el punt verd), productes tòxics, i els residus higiènics i sanitaris.

Aquesta fracció creixent, formada per bolquers, compreses, tampons, gases... acaba a la fracció resta. Així a més del mal dificulten encara més l'aprofitament a les plantes de triatge de la bossa resta grisa Ja el seu propi nom és una enganyifa. No són restes de la neteja domèstica. Més del 90% del pes del contingut de les bosses grises es duen a abocadors o s'incineren i es malmeten i contaminen. Si cada cosa anés a parar al seu lloc no hi haurien impropis, facilitant l'aprofitament dels residus que són materials valuosos.

Si la recollida selectiva en origen no està ben feta, no és possible l'aprofitament dels residus com materials reutilitzables i reciclables. Els residus esdevenen així combustible de les incineradores i els forns de les plantes cimenteres. Acaben a l'abocador produint un impacte ecològic, un impacte climàtic, un total desaprofitament de recursos materials que es cremen o aboquen.

Quina és la realitat? On som? A més de no saber «on van a parar els nostres residus domèstics», els residus comercials, els dels tallers i les fàbriques i els generats pels serveis com els mercats municipals, Mercabarna tampoc no som conscients del total incompliment dels objectius marcats des de fa dècades per les administracions. És un problema associat a la crisi del model i el sistema de recollida. Els incompliments es maquillen i s'oculten. Ho fa l'administració de l'Ajuntament, l'Àrea Metropolitana, la Generalitat de Catalunya i el govern d'Espanya. L'administració catalana ha de regular que no es generin tants residus i que no es fabriquin productes que no es puguin reutilitzar ni reciclar fàcilment. A hores d'ara, la majoria dels residus d'envasos, d'emalatges i d'electrònica no es poden aprofitar pel seu mal disseny.

Els resultats de les actuals polítiques municipals han suspès totalment, com les metropolitanes o d'arreu Catalunya. Les males notes de Barcelona

INDICADORS	Objectiu 2020	Realitat 2020	incompliment 2020
Reducció residus	15%	5%	SUSPENS TOTAL
Recuperar residus	55%	32,5%	SUSPENS TOTAL
Recuperar orgànic	60%	45%	SUSPENS TOTAL
Recuperar envasos	75%	27%	SUSPENS TOTAL

L'actual sistema de recollida ha tocat sostre? Ens referim als contenidors a la via pública. A més de molestos, ens han acomodat a desfer-nos a tothora dels residus de casa o la botiga. Obrim la tapadora... i anònimament deixem el que ens volem desfer. Ningú no ens sancionà. O encara pitjor: podem deixar la bossa a l'escocell (millor si no és el de davant de casa), entaforar-la a una paperera o als racons que hi ha a tots els carrers, on els veïns no et puguin cridar l'atenció.

L'actual model permet que a la bossa grisa hi hagi de tot. Així t'estalvies separar la fracció orgànica, la més important i de més pes. També hi pots ficar pots de vidre, papers, medicaments, residus higiènics, fins sumar el 95% del pes total de la fracció d'escombraries domèstiques.

Què s'ha de fer? Recordem que *les tres erres* no són «les r de reciclatge». Són les tres erres de reduir, reutilitzar i... si no queda més remei, reciclar. Per aquest ordre de prioritat. Per reduir, a més de la consciència pròpia, necessària, no és suficient.

Al comprar begudes amb envasos (ampolles de plàstic, brics, llaunes...) s'ha de pagar un import o dipòsit, i recuperar-lo al retornar-los al comerç, com es feia abans, com es fa a molts països d'Europa i d'arreu del món. És l'anomenat *Sistema de Dipòsit, Devolució i Retorn* (SDDR). Així la responsabilitat de la recollida i el cost del reciclatge l'assumeixen els fabricants i distribuïdors, no com ara que una part molt important d'aquest cost el paguem els contribuents (un 70% del cost) i els responsables Ecoembes sols paga un 30%, ja que sols assumeixen part dels que es recullen als contenidors grocs i bosses grogues. El SDDR afavoreixen que s'implanti la reutilització d'envasos (rentar i reomplir) el millor sistema d'estalvi de matèria primera, emissions i consum d'energia. És el sistema més eficient de recollida, reutilització i recuperació dels materials dels envasos de curta durada i fa que la indústria i el comerç se'n facin càrrec dels costos i la gestió.

Per garantir la reducció de residus cal aplicar mesures efectives com són les prohibicions i els impostos ambientals; els envasos s'han de pagar pel mal que fan o poden fer i prohibir definitivament l'ús del PVC, les safates de plàstic i suro blanc de plàstic d'un sol ús, les bosses de plàstic, productes que continguin micro-plàstics, tovallolletes no sanitàries i no biodegradables... I posar impostos ambientals als envasos de begudes d'un sol ús, com a mesura de dissuasió i per penalitzar la contaminació que emeten. Els envasos i altres productes de consum d'un sol ús, en especial com les llaunes, les ampolles i envasos de plàstic.

És urgent una llei catalana de prevenció de residus. Ha de tenir objectius percentuals clars i transparents i ambiciosos, a l'alçada del problema que vol resoldre.

Per solidaritat no podem exportar els residus a altres barris o municipis. No podem exportar-los a altres països, ni de l'Estat espanyol ni del món. Els residus s'han de tractar on es generen. L'excusa de tractar-los on millor sigui és l'excusa per desfer-se'n cremant-los a incineradores o forns de cimenteres i abocar-los finalment com cendres residus barrejats.

De tots els sistemes de recollida de residus, la recollida porta a porta, amb unes freqüències específiques, horaris establerts que han de ser respectat permet obtenir una millora fins el 50% de la recollida selectiva bruta. Si el model és Residu mínim / Residu Zero, es supera el 70% de la quantitat i es redueix els impropis. Aquest model es centra en la recollida selectiva de la fracció orgànica, la reducció substancial d'impropis de la fracció grisa i la recollida separada dels residus higiènics i sanitaris.

La diferència més substancial amb el model que promouen les empreses envasadores i les que fan servir envasos d'un sol ús no retornables, Ecoembes, (paguen la publicitat institucional i la condicionen) per que a casa fem la feina de separar la fracció groga, tot i saber que gran part del que finalment es separa no procedeix dels contenidors grocs i que la majoria no es recicla.

El moviment veïnal ha demanat que el nou sistema de la recollida porta a porta sigui amb el model Residu Mínim / Residu Zero que facilita fer bé la disposició de les diferents fraccions. En termes generals, tot i que cal estudiar cada barri en concret, cada dia de recollida (quatre a la setmana), la fracció orgànica marró i la fracció de residus higiènics i sanitaris, un dia a la setmana el paper i cartró, fracció blava, dos dies a la setmana de recollida de la fracció d'inorgànic (bossa grisa i groga). El vidre es podria seguir recollint als contenidors on les veïnes s'han de desplaçar, i els punts verds podrien seguir recollint oli de cuina, un conjunt de residus i la fracció tèxtil de recollida obligada ben aviat. Complicat? Complex? Ho hem intentat explicar de manera entenedora. Com qualsevol norma, s'ha de conèixer abans de practicar-la.

Són veritats incòmodes. Tenen les seves particularitats. Però cal recordar que la recollida selectiva no és voluntària: és obligatòria. Abandonar residus a la via pública, ja sigui una bossa o una punta de cigarreta està sancionat com conducta incívica i multada amb 100 euros. No és més net que més neteja sinó qui menys embruta.

Necessitem un sistema estadístic i informatiu a les alçades del repte climàtic i ecològic. Saber quantificar el que entra i surt de cada barri i on van a parar els seus residus. Una visió metabòlica dels barris que detectin els empatxaments, la càrrega tòxica que acumulem per la indigestió de tants recursos desaprofitats. Cal posar-se a dieta, reduint els residus i evitant els efectes dels residus: aigües cloacals plenes de residus sòlids, contaminació atmosfèrica i col·lapse de residus desordenats. Cada anys hem de saber quants residus es generen, quin és el seu aprofitament i quin el seu malbaratament, barri a barri, any a any.

També s'ha de considerar la responsabilitat ponderada. No tothom té la mateixa irresponsabilitat. I ens cal una transició justa i equitativa, ecosocial. Se'ns demana col·laboració. El moviment veïnal aprecia la neteja de la via pública, la recollida ordenada dels residus, està disposat a corresponsabilitzar-se i assumir les nostres responsabilitats per exigir que les altres ho facin. Ens referim als que omplen els espais públics i les escombraries d'envasos d'un sol ús, en especial. Per aquest motiu i per la seva complexitat necessitem un model participatiu que encara no existeix. Un consell municipal de residus i un consell a cada barri que ho demani.

Notes

(1)

Les tarifes de la taxa es fixen segons el tipus d'habitatge receptor del servei de subministrament domiciliari d'aigua, en funció del seu cabal nominal i els trams de consum definits en l'ordenança. Aquests imports són anuals i com la taxa ha entrat en vigor l'1 de juliol, el proper any s'haurà d'abonar la meitat de la quota i serà al següent, el 2022, quan es pagarà la quota sencera.

Tipus d'habitatge	Quotes (€)
D11	27,65

D12	51,38
D13	87,55
D14	131,46
D21	64,27
D22	104,37
D23	156,65
D24	169,99
D31	68,32
D32	111,01
D33	208,02
D34	216,38

**Proposta de declaració de la Favb sobre residus
Comissió de residus de la FAVB**